

Vriendenbrief

OKTOBER 2024

NATIONAAL MONUMENT KAMP VUGHT

Stripboek *De Erfenis*

Het stripboek *De Erfenis* is ontwikkeld ter gelegenheid van 80 jaar vrijheid in Noord-Brabant. Met illustraties van de gerenommeerde striptekenaar Eric Heuvel en een scenario van Frank Jonker, brengt dit boek de 'vergeten' verhalen van de Tweede Wereldoorlog in Noord-Brabant op indrukwekkende wijze tot leven.

De *Erfenis* volgt de familie Peters, die tijdens het verdelen van een erfenis op een Brabantse boerderij onverwacht stuit op de verborgen geschiedenis van hun familie tijdens de oorlog. Via een verzameling voorwerpen en oude opnames ontdekken de tieners Darya, Evi en Milan verhalen van verzet, verraad en vervolging en leren ze over de moeilijke keuzes en dilemma's waarmee hun familie destijds te maken had. Ze gaan op zoek naar sporen uit het verleden en die zoektocht brengt hen naar allerlei locaties in Noord-Brabant die de verschillende facetten van de oorlog belichten zoals Nationaal Monument Kamp Vught, Oorlogsmuseum Overloon, Museum Bevrijdende Vleugels, Maczek Memorial Breda en de Brabantse Wal. Het stripboek is ontwikkeld in samenwerking met Brabant Herinnert, het netwerk waarin ook NM Kamp Vught participeert en is gepresenteerd op het Stripfestival in Breda op 28 september. ■

Het stripboek is te koop in onze museumwinkel, de webwinkel op nmkampvught.nl en de boekhandel voor € 10,95.

Het internationale karakter van **Kamp Vught**

Sinds dit voorjaar is in Nationaal Monument Kamp Vught de tijdelijke tentoonstelling *Kruispunt Vught: 36 nationaliteiten achter prikkeldraad* te zien. Deze expositie vertelt de verhalen van meer dan 1.800 gevangenen van Kamp Vught die een andere nationaliteit hadden dan de Nederlandse en die afkomstig waren van over de hele wereld. 'De levenslijnen van duizenden mensen van over de hele wereld kwamen in die oorlogsjaren samen hier in Kamp Vught. Het maakt duidelijk hoe deze plek een van de knooppunten was in een wereldwijd netwerk van vervolging en terreur', zegt directeur Jeroen van den Eijnde.

Tachtig levensverhalen

Centraal in de expositie staan de levens van zes gevangenen: Anton, Djajeng, Jane, Jules, Kam Hay en Meta (zie kader). Eén ding hebben ze met de andere 32.000 gevangenen van Kamp Vught gemeen: allemaal werden ze tijdens de Tweede Wereldoorlog opgesloten achter prikkeldraad. Om wie ze waren, wat ze geloofden of wat ze dachten, of omdat ze simpelweg niet in het ideaalplaatje van nazi-Duitsland pasten. Aan de hand van een persoonlijk voorwerp, zoals een boek of een naaimachine, volgt de bezoeker de route die de gevangenen aflegden, soms duizenden kilometers. Vanuit het perspectief van de gevangene beluistert de bezoeker hun levensverhalen.

Symbool voor 32.000 mensen

De zes verhalen zijn heel verschillend van aard. Een bewuste keuze, legt Van den Eijnde uit. 'Hiermee staan ze symbool voor de 32.000 mensen die op deze plek gevangen werden gehouden. Elk persoon heeft een eigen verhaal, een eigen verleden en – gelukkig – in veel gevallen ook een eigen toekomst. Dat hele verhaal vertellen we hier, waarbij we ons dus zeker niet beperken tot de oorlog: want deze mensen zijn meer dan gevangene van een concentratiekamp.'

Levensroutes

Wat opvalt: de bezoeker komt niet álles te weten. Er is zelfs een verhaal met een open einde. Ook dat hoort bij de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog: tijdens en na de oorlog is veel informatie vernietigd of verloren gegaan. Bij de ontwikkeling van de expositie bleek dat sommige nabestaanden voor het eerst hoorden dat hun familielid gevangene was in dit SS-concentratiekamp. Naast de zes levensverhalen worden in een interactieve opstelling de vaak bijzondere levensroutes van 74 andere gevangenen belicht. Mensen uit België en Duitsland, uit andere Europese landen en van nog verder weg: de Verenigde Staten, Indonesië of Marokko bijvoorbeeld.

Nieuwe inzichten

De kiem van de tentoonstelling ligt in de groot-schalige verbouwing van 2019. In de vernieuwde expositie was voor het eerst aandacht voor het internationale karakter van de gevangenen in de vorm van veertien levensverhalen. 'Dankzij een subsidie van het Mondriaan Fonds in het kader van '75 jaar vrijheid' hebben we veel aanvullend onderzoek kunnen doen. Dat heeft bijna zeventig nieuwe levensverhalen opgeleverd. Stuk voor stuk boeiende verhalen, soms heel

Maak kennis met deze zes gevangenen van Kamp Vught aan de hand van levensbepalende voorwerpen:

...**de typemachine van Djajeng Pratomo (1914-2018)**. De in Indonesië geboren Prat en zijn vrouw Stennie strijden samen hun hele leven tegen onrecht. Ze staan hier samen op de foto, door Prat zelf gemaakt: een vroege selfie. Hun wapen? De typemachine – plus een flinke dosis moed, doorzettingsvermogen en liefde voor elkaar.

...**de naaimachine van Meta Schlamm-Fränkell (1895-1982)**. De naaikunsten van de Duitse Jodin Meta en haar man Max redden een paar keer het leven van henzelf en hun twee dochters. Hun échte ticket naar vrijheid blijkt een paspoort van een land waar ze nog nooit geweest zijn.

...**de koffer van Jane Liebfreund-Davide (1916-onbekend)**. Een koffer als deze heeft Jane maar al te vaak in- en weer uitgepakt. Jane reist namelijk heel wat af in haar leven. Uiteindelijk zal het beginpunt van haar reis het verschil maken tussen leven en dood.

...**het boek van Anton de Kom (1898-1945)**. Anton vecht zijn leven lang tegen onderdrukking. In zijn geboorteland Suriname, maar ook in Nederland. Hij wordt anoniem begraven in een massagraf in Duitsland, maar zijn gedachtegoed is vandaag de dag nog springlevend – met zijn boek *Wij slaven van Suriname* als beste voorbeeld.

...**de theepot van Kam Hay Chong (1913-1990)**. Kam Hay stapt als zestienjarige in een Chinese haven op de boot met als bestemming Amerika, maar verliest onderweg zijn hart aan Amsterdam. Hij gaat de geschiedenisboeken in als de enige Chinese gevangene van Kamp Vught.

...**het schaakstuk van Jules Kahn (1886-1943)**. Een loper is een machtig speelstuk bij het schaken. Jules, een fanatiek speler, beleeft er zijn leven lang plezier aan. Maar als de nazi's aan de macht komen, is er geen meesterzet die hem kan redden.

Beschermers in beeld

Dankzij de steun van Vrienden en de stichting Beschermers kunnen wij uiteenlopende activiteiten en projecten ontwikkelen. We stellen in elke Vriendenbrief een Beschermer voor: deze keer Veronique van Bree, algemeen directeur van Landgoed Huize Bergen.

Het monumentale Landgoed Huize Bergen in Vught is geen gewoon hotel, restaurant en conferentiecentrum. De opbrengsten van het Landgoed en Eigentijdserf (in W^{ste} beers) komen ten goede aan ideële doelen via de Joannes Bosco Stichting. Van Bree vertelt waarom zij vanaf het begin Beschermer zijn.

'Charlotte en Willem van Beuningen woonden hier sinds 1927. Charlotte zette zich in voor de armenzorg. Samen lieten zij in Vught arbeiderswoningen bouwen, die er nog steeds zijn. Tijdens de bezetting maakte Charlotte met andere vrouwen uit het dorp voedselpakketten voor gevangenen van Kamp Vught. Om dit te kunnen doen, moest ze eerst de kampeiding overtuigen. Deze historische lijn koesteren we met een wandelroute rond het hotel. We verwijzen ook veel gasten naar het museum.

Zelf ben ik opgegroeid in Overloon; een van mijn bijbaantjes was in de horeca in het Oorlogsmuseum daar. Vier jaar geleden begon ik hier als directeur en bezocht ik NM Kamp Vught voor het eerst. Ik was

verrast door de gedetailleerde informatie. Het overtrof mijn verwachtingen: van de persoonlijke verhalen van gevangenen tot en met de bezinningsruimte met alleen de namen, geboorte- en sterfdata. De plek speelde in op mijn zintuigen, op mijn gevoel. Lopend door de barak, voelde ik bijna hoe het geweest moest zijn. Ook was ik verrast door de tijdelijke expositie *Mode op de bon* en de creativiteit die hierin te zien was bij het hergebruik van stoffen en andere materialen tijdens de oorlog.

Met wat er nu in de wereld gebeurt, is een plek zoals NM Kamp Vught nóg belangrijker. Naast het hotel huisvesten we sinds enkele jaren zo'n zeventig ontheemden uit Oekraïne. Dat drukt me dagelijks met mijn neus op het feit dat onze vrijheid niet vanzelfsprekend is. Die gedachte delen we met NM Kamp Vught. En ook de impact ervan, wat je als individu kunt betekenen! De zeer goed bezochte filmavond op ons landgoed van *One Life* met Anthony Hopkins is een goed voorbeeld hoe je die boodschap kunt uitdragen. De verhalen over moedige mensen moeten gedeeld worden.' ■

Foto: Charlotte van Beuningen deelt de 12.00e maaltijd uit als leidster van het Comité Winterhulp Vught, circa 1935.

Meelezen met *De wraak op het verzet*

Tony van der Meulen
is journalist, columnist en schrijver.

Gevangenen aan Loonsebaan

Het is wellicht een nogal vervreemdend idee, maar ook naar aanleiding van een boek over het gruwelijk wrede einde van Kamp Vught kun je aangenaam tafelen. Na het verschijnen van *De wraak op het verzet* kwamen de auteur Ad van Liempt en een tiental genodigden bijeen in het restaurant De Vughtse Hei aan de Loonsebaan in Vught. In de oorlog was dit hotel De Hut: in 1942 verbleven hier de mensen die te maken hadden met het bouwrijp maken van het terrein voor de bouw van Kamp Vught. Hier is dus vergaderd over het logistiek mogelijk maken van gruwelen, wij bevinden ons op de plaats delict.

Wie bestudeerden zoal de menukaart? Medewerkers van uitgeverij Balans die van het manuscript een prachtig boek maakten. En een aantal meelezers zoals ik. Dat meelezen is een vrij onbekend fenomeen terwijl toch veel auteurs er graag gebruik van maken. Een meelezer leest met de auteur mee. Per ronde ontvangen meelezers een aantal hoofdstukken. Zij lezen die kritisch door en sturen de auteur, die intussen noest doorschrijft, hun opmerkingen.

Hoe word je meelezer? In het geval van Ad van Liempt zijn het historici en collega's uit de journalistiek die hij in de loop der jaren heeft leren kennen. Ad en ik zijn met elkaar bevriend sinds wij elkaar in 1979 leerden kennen op de redactie van het Utrechts Nieuwsblad, al zo'n 45 jaar dus. Hij werkte daar al als chef nieuwsdienst, ik werd er verantwoordelijk voor de opiniërende artikelen. Daarna ben ik altijd in de schrijvende journalistiek gebleven terwijl Ad allerlei functies vervulde bij de publieke omroep. Zo was hij de eindredacteur van een nieuwe versie van de zeer bekende tv-serie *De Bezetting* van Loe de Jong en zette hij een historische redactie op die onder meer *Andere Tijden* ging maken. En ging hij een grote stapel prachtige boeken schrijven vooral over de Tweede Wereldoorlog. Een mooi onderdeel van onze trouwe vriendschap is dat ik altijd mee lees. Ik let

daarbij vooral op herhalingen: staat hetzelfde er twee of drie keer in? En worden de namen van de hoofdpersonen gaandeweg het boek steeds hetzelfde gespeld want dat wil ook nog wel eens misgaan.

Ad en ik hebben dezelfde ervaring: hoe meer je ervan weet, de oorlogsgruwelen wennen nooit. In tegendeel: de variatie in wredeheden lijkt eindeloos. Praten twee in het vak vergrijsde journalisten na 45 jaar alleen nog over de oorlog, bij voorkeur met de passende consumptie? Gelukkig niet, maar het is wel een fascinatie die wij delen. ■

▼ Vervolg van pagina 3

schrijnend, vaak ook opzienbarend en inspirerend', vertelt Van den Eijnde. 'Nu weten we dat er niet 30, maar 36 verschillende nationaliteiten op deze plek waren. En het verklaart ook feiten die wij voorheen nog niet konden duiden. Hoe het komt dat er vijftien Italianen gevangen hebben gezeten bijvoorbeeld, een opvallend hoog aantal. Of het verhaal achter paspoorten uit landen als Ecuador, Paraguay en Honduras.'

Kruispunt Vught

Die grote lijnen én de persoonlijke verhalen komen nu samen in *Kruispunt Vught*. 'Omdat we de levensverhalen te bijzonder vonden om geruisloos toe te voegen aan de vaste expositie', verklaart Van den Eijnde. 'En omdat juist de ver-

halen van deze mensen vaak onbelicht blijven; de Tweede Wereldoorlog wordt meestal vanuit Nederlands perspectief bekeken. De nazi's hebben geprobeerd om deze mensen te 'ontmenselijken': hun namen werden afgenomen en ze werden tot nummers gemaakt. Door hun verhalen te vertellen, geven wij hen hun gezicht terug, letterlijk en figuurlijk.' ■

De expositie (met teksten in het Nederlands en Engels) is mogelijk dankzij bijdragen van het Mondriaan Fonds, het Cultuurfonds, het VSBfonds, Zabawas, de Vriendenkring en de stichting Beschermers Nationaal Monument Kamp Vught.

Oproep Dialoogtafel Slavernij en koloniaal verleden

Op donderdag 16 januari organiseert Stichting Pelita samen met Nationaal Monument Kamp Vught een bijzonder evenement over de doorwerking van het koloniale en slavernijverleden in voormalig Nederlands-Indië. We gaan met elkaar in gesprek tijdens een maaltijd van drie gangen. Niet zomaar een maaltijd, maar een waar de ingrediënten het verhaal vertellen van kolonialisme en onderdrukking. Denk bijvoorbeeld aan de specerijen uit voormalig Nederlands-Indië en de Molukken. Tussen de gangen door gebruiken we dialoogkaarten om met elkaar van gedachten te wisselen over wat we nu nog merken van slavernij en kolonialisme. En wat we zelf kunnen doen om uitsluiting tegen te gaan. De dialogen worden afgewisseld met rituelen, voordrachten en optredens van bijvoorbeeld *spoken word* performer Djé-Rimo en de Vughtse tifa-groep Tiga Batang Rumah. Elke deelnemer krijgt een informatieboekje met daarin een kort verhaal van Reggie Baay over slavernij in voormalig Nederlands-Indië.

Beeld uit *De Grote Indonesië-tentoonstelling*, waarin mensen te koop worden aangeboden (Nieuwe Kerk, 2023-2024).

Wil je meedoen aan een goed gesprek? We zoeken deelnemers via verschillende kanalen. Er is plaats voor veertig deelnemers, onder wie tien Vrienden of Beschermers met elk maximaal een introduc e. Deelname is gratis. Bij grote belangstelling verloten we deze plaatsen. ■

Geef je op via communicatie@nmkampvught.nl met vermelding van je naam en adres.
Aanvang: 18.00 uur; einde plm. 21.00 uur in Barak 1B (nevenlocatie NM Kamp Vught).

Hij noemde me *Elly*

Op 4 mei sprak auteur Femmetje de Wind bij onze herdenking over haar boek *Hij noemde me Elly*, dat zij schreef na vele gesprekken met Elly Vleeschhouwer-Blocq (1924) uit Amsterdam. De Wind is schrijver, journalist en advocaat. In april verscheen haar historische roman over het oorlogsverleden en het leven van Elly. Tijdens de research voor het boek kwam Nationaal Monument Kamp Vught voor het eerst in contact met Elly Vleeschhouwer, die tot dan toe altijd had gezwegen over de familiegeschiedenis.

Tegen het steeds grimmiger decor van een bezet Amsterdam wordt de zestienjarige Elly Blocq verliefd op Wim Vleeschhouwer, de voorzitter van de tafeltennisvereniging. Maar op een koude winteravond begin 1943 staan twee NSB'ers voor de deur: Elly moet meekomen. Wim is radeeloos en besluit vrijwillig met haar mee te gaan. De twee komen terecht in Kamp Vught. Omdat Wim Duits spreekt, valt hij in de gratie bij de kampcommandant en weet hij niet alleen zichzelf, maar ook Elly op de lijst te krijgen van het Philips-Kommando. Gaandeweg wordt duidelijk dat Philips een list bedenkt om de Joodse gevangenen te beschermen tegen deportatie. In de zomer van 1944 blijkt dit niet langer houdbaar. Elly wordt op transport gezet naar Auschwitz. Terwijl ze in mensonterende omstandigheden vecht voor haar leven, wordt van hogerhand in Berlijn bedongen dat het Philips-Kommando niet naar de gaskamer hoeft. Maar na drie maanden in Auschwitz moeten ze toch weer op transport. Hoelang kan Philips de groep nog redden?

Vanaf medio januari 1943 tot begin juni 1944 was Elly in Kamp Vught. Mede dankzij haar werk in het Philips-Kommando overleefde ze acht kampen. Acht maanden na de bevrijding vond ze haar Wim terug in Nederland. *Hij noemde me Elly* is het wonderbaarlijke verhaal van een vrouw die dankzij de liefde van haar man en de bescherming van Philips acht concentratiekampen overleefde. ■

***Hij noemde me Elly* - Femmetje de Wind, ISBN 9789044367256, paperback, 416 pagina's, € 23,99.**

Op zondagmiddag 26 januari - Holocaust Memorial Day - verzorgt Femmetje de Wind een lezing over *Hij noemde me Elly*. Reserveren is mogelijk vanaf 15 november via nmkampvught.nl (Agenda).

Voor Vrienden en Beschermers is de entree € 5,- ; voor overige bezoekers is de toegang € 12,- (inclusief entree tot het museum).

Oorlogsarchief

nog steeds grote moeite moeten doen om vergelijkbare informatie over slachtoffers met het publiek te delen?

Kampcartotheek

In mijn werk merk ik hoezeer het persoonlijke een belangrijke voorwaarde is om een connectie te krijgen en te houden met een verleden dat toch echt een wijkend perspectief kent. Met het verstrijken der jaren en het wegvallen van de eerste generatie oorlogsgetroffenen wordt anders tegen de oorlog aangekeken en krijgen we een ander, weidser, perspectief. Niet voor niets is in oorlogsen verzetsmusea en herinneringscentra (maar ook in boeken, theaterproducties, podcasts enzovoort) in de afgelopen decennia het 'persoonlijke verhaal' sterk op de voorgrond komen te staan.

Wij bedachten daarom dat het geweldig zou zijn om in onze nieuwe vaste presentatie een plek in te richten waar je met wat basisinformatie over jezelf (bijvoorbeeld leeftijd en provincie van herkomst) gekoppeld wordt aan een gevangene uit Kamp Vught. In het SS-concentratiekamp werd nauwkeurig bijgehouden wie wanneer arriveerde en ook wanneer iemand het kamp weer verliet. De kampcartotheek met bijna 28.000 kaarten is bewaard gebleven en vormt een ongelooflijke bron die wij graag zouden gebruiken om het verhaal van Kamp Vught dichterbij de bezoekers te brengen. Hierbij zouden we dan de authentieke kampkaart van de aan jou gekoppelde persoon tonen. De 'match' die zo ontstaat brengt je heel dicht bij iemand die in 1943 of 1944 in totaal andere omstandigheden dan jij nu, op dezelfde plek rondliep.

Een mooi plan, dat echter stuk liep op onoverkomelijke beperkingen die zichtbaar aan het openbaar maken van archiefstukken worden gesteld. Waarom precies dit niet kan, is mij nog altijd niet duidelijk. Veel verder dan dat je moet aantonen

We tellen af. Op 1 januari 2025 zal het grootste oorlogsarchief van Nederland (3,8 strekkende kilometer, 450.000 dossiers!) formeel openbaar worden. Vanaf dat moment zal het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) digitaal toegankelijk worden gemaakt voor een breed publiek. Begin volgend jaar zijn 8 miljoen scans raadpleegbaar, in de jaren daarna volgt de rest, tot naar verwachting in 2027 alles online staat. Er kan gezocht worden op naam van de verdachten, maar ook de documenten van de dossiers zijn volledig doorzoekbaar. Gescande dossiers kunnen online worden bekeken.

Dan kunnen we dus voortaan van alles te weten komen over het 'foute' familieverleden van familie, vrienden en buren? Hier is veel discussie over geweest en er worden nog enkele drempels ingebouwd. Zo komen dossiers van nog levende personen niet online en men kan een verzoek indienen (bijvoorbeeld omdat het online zetten schadelijke gevolgen kan hebben voor nabestaanden) om bepaalde documenten niet openbaar toegankelijk te maken.

Natuurlijk is dit een geweldig initiatief, dat zowel particulieren als onderzoekers, musea en herinneringscentra veel gaat bieden. Toch zet dit 'pioniersproject' mij - met mijn zeer beperkte kennis van archief- en privacy-wetgeving - aan het denken. Hoe kan het dat ik binnenkort online (vrijwel) al het mogelijke kan terugvinden over iedereen die in de periode na de bevrijding als 'verdacht' of 'fout' werd bestempeld, terwijl we

binnenkort openbaar

dat iemand overleden is, kom ik niet. En dat terwijl op de website van het in Bad Arolsen opererende Arolsen Archives (Duitsland) met een paar muisklikken allerlei documentatie en detailinformatie over vrijwel alle Kamp Vught-gevangenen te vinden is. Voor deze database is onder meer gebruikgemaakt van documenten en kaarten uit het oorlogsarchief van het Nederlandse Rode Kruis (1,3 kilometer materiaal). In Nederland is dit materiaal niet openbaar raadpleegbaar, maar met enkele muisklikken krijgen we het toch zó op ons scherm. Snapt u het nog?

Privacyvragen

Een kleine rondgang langs collega's in het 'WO2-veld' leert mij dat dit gevoel van gemiste kansen en tegenstrijdige uitvoering waar het gaat om openbaarmaking van persoonsgebonden documentatie en informatie niet alleen bij mij leeft. Natuurlijk moet zorgvuldig worden omgegaan met privacygevoelige informatie. Maar moeten bevolkingsregisters van voor 1940 (!) echt offline worden gehaald omdat je daarin kunt lezen of iemand katholiek, protestant of Joods is? Op hoeveel andere plekken (denk aan het joodsmonument.nl) is die informatie gewoon online te vinden? En wat kan iemand met deze informatie nu werkelijk doen in het heden? Hoe wordt een en ander nu verder geborgd binnen

het CABR-project? Wat heeft de voor dat traject gevoerde dialoog met nabestaanden opgeleverd? En is er wel eens zo'n dialoog gevoerd met nabestaanden van de slachtoffers?

Hiaat

Onlangs werd bekend dat in het concept voor een nieuw Archiefbesluit is opgenomen dat kopieën van documenten die persoonsgegevens bevatten, mogen worden verstrekt als het verzoek betrekking heeft op onderzoek naar genocide, misdrijven tegen de menselijkheid of oorlogsmisdrijven die gedurende de Tweede Wereldoorlog heeft of hebben plaatsgevonden. Ik begrijp dat hiermee een hiaat wordt gerepareerd waar veel onderzoekers al jarenlang tegenaanlopen. Maar ik maak hieruit nog niet op dat dit materiaal ook mag worden gebruikt om de jaarlijks honderdduizenden bezoekers van onze musea en herinneringscentra te informeren en vooral ook te raken. Willen we niet allemaal dat de Tweede Wereldoorlog ons blijft motiveren, inspireren, laat leren én ons bewust maakt in het heden!? Het is aan alle bij dit onderwerp betrokken instellingen en organisaties om in gesprek te gaan over de mogelijke impact van de openbaarmaking. ■

Jeroen van den Eijnde
Directeur

Digitale kaartenbak in Nationaal Monument Kamp Vught

Servetringen en

Onlangs hebben we een prachtige schenking voor de museumcollectie van Kamp Vught gekregen. George en Roel Borgman zijn kleinzonen van Roel Bleeker (14 mei 1898) en zij schonken verschillende voorwerpen en documenten.

Roel Bleeker is in de oorlog vertegenwoordiger voor de Verenigde Verffabriek in Groningen en amateurbokser. Hij is geen bange man; hij verspreidt illegale krantjes en trekt er 's nachts op uit om huizen van NSB'ers te bekladden. Begin 1943 wordt Roel in Groningen voor zijn verzetswerk gearresteerd. Na gevangenschap in het beruchte Scholtenhuis en het Huis van Bewaring in Groningen komt hij op 30 maart 1943 in Kamp Vught. Zijn kampnummer is 5847 en hij wordt tewerkgesteld in het Philips-Kommando. Hij krijgt er een soldeercursus en gaat aan de slag aan de radioband. Dat hij het vak beheerst is wel duidelijk. In gestolen uurtjes maakt hij van 'georganiseerd' materiaal drie vliegtuigmodellen van ijzerdraad voor zijn zoontje Johnny.

Servetringen

Roel Bleeker maakt in het kamp voor zijn familie twee servetringen, gedecoreerd met een bestekje. De servetringen zijn vakkundig gemaakt, met gevoel voor vorm en nog mooi intact. Tijdens de oorlog spaart kleine Johnny vliegtuigplaatjes; hij knipt deze uit kranten en plakt ze in drie schoolschriftjes. Ook deze schriftjes hebben we gekregen.

Vrijlating

Op 29 maart 1944 mag Roel vanwege gezondheidsredenen het kamp verlaten. Hij neemt de vliegtuigjes mee naar huis. Ze hangen jarenlang bij Johnny in zijn jongenskamer. Later geeft Johnny de vliegtuigjes aan zijn neefje George. Ook daar hebben de vliegtuigjes jaren de slaapkamer ver-

Elk object heeft een eigen verhaal

 Heeft u nog voorwerpen, documenten of foto's uit Kamp Vught? Niet weggooien! Neem contact op met Brigitte de Kok via info@nmkampvught.nl Oude documenten blijven behouden voor de toekomst in ons collectiedepot. We scannen de documenten voor ons digitale archief en voor u in hoge kwaliteit.

Vliegtuigje

sierd. Helaas heeft maar één exemplaar het overleefd; deze is geschonken voor onze collectie.

Tekening

Kunstschilder Reinhart Dozy maakte in Kamp Vught een tekening van Roel Bleeker. Een kopie van deze tekening is jaren geleden door een ander familielid geschonken aan het herinneringscentrum. Het is de enige (bij ons bekende) tekening van een gevangene met een voedselpakket.

Ook hebben we een popje van Gerrit Beinema, een kampvriend van Roel Bleeker. Replica's van dit popje zijn opgenomen in ons educatief aanbod *Kamp Vught in de klas*. Zo komen verschillende objecten van gevangenen die bevriend raakten in het kamp in één collectie samen. ■

Brigitte de Kok
Medewerker collectie & presentatie

Wraak

op het verzet

Twee van de grootste oorlogsmisdaden die in Nederland werden gepleegd, vonden plaats in de laatste maanden van Kamp Vught. In juni 1944 begon de executie van vele honderden verzetsmensen. Bij het opheffen van het kamp, begin september van dat jaar, besloten de nazi's vervolgens alle nog levende gevangenen te deporteren naar de kampen Sachsenhausen en Ravensbrück. Meer dan de helft, vermoedelijk meer dan 1900 verzetslieden, zou uiteindelijk bezwijken. Ad van Liempt schreef hierover *Wraak op het verzet*, dat in augustus verscheen.

Feiten en persoonlijke verhalen

Ad van Liempt was medeoprichter en eindredacteur van het geschiedenisprogramma *Andere Tijden*. Hij schreef meerdere boeken over de Tweede Wereldoorlog, waaronder *Kopgeld*, *De Oorlog*, *Aan de Maliebaan* en *Gemmeker*. Tachtig jaar na dato reconstrueert Ad van Liempt aan de hand van talloze getuigenverklaringen en justitiële documenten de hel van die laatste maanden van Kamp Vught. Van de executies en de ondraaglijke spanning in de 'bunker' tot aan de onmenselijke omstandigheden in de volgepakte goederenwagons en de misdadige dodenmarsen. Het boek is een aangrijpend verslag van een langgerekte massamoord op de Nederlanders die zich het felst en het hardnekkigst tegen de nazi's hadden verzet. Het feit dat geen van de ver-

antwoordelijken hiervoor is berecht, maakt deze pijnlijke geschiedenis nog extra wrang. De vele feiten worden afgewisseld met persoonlijke verhalen van gevangenen en andere betrokkenen.

'Gesleep met mensen'

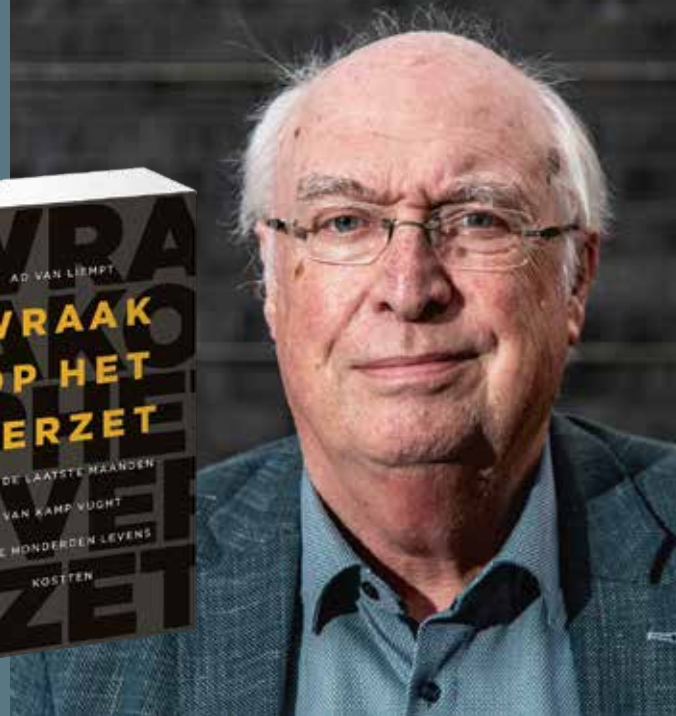
Directeur Jeroen van den Eijnde: 'Met Ad van Liempt volgen we de chaotische laatste maanden van Kamp Vught op de voet. Indringend beschrijft hij het gesleep met mensen, vanuit het Oranjehotel in Scheveningen, vanuit België, naar Vught en vandaar naar beruchte kampen als Sachsenhausen en Ravensbrück. Een grote verdienste is ook dat nu eens allerlei getallen goed op een rij zijn gezet en beredeneerd. Zo komt hij tot de opvallende conclusie dat het aantal in Vught gefusilleerden eerder rond de 400 ligt, terwijl er 329 namen op het monument op de fusilladeplaats staan. Al met al een onmisbare toevoeging aan hetgeen wij over SS-concentratiekamp Vught kunnen, nee moeten, weten.'

De eerste executie in Kamp Vught vond plaats op 13 juni 1944. Uit *Wraak op het verzet* over de zomer van 1944: 'In een paar weken tijd vermoordden de vuurpelotons verzetsstrijders uit alle windstreken van Nederland. Agenten uit Nijmegen, de groep-Peter uit Schiedam, distributiemedewerkers uit Amsterdam, de K-groep uit Groningen – het is langzamerhand wel duidelijk dat Vught was uitgekozen als de plek waar belangrijke groepen uit de illegaliteit werden geliquideerd.' ■

Leendert Valstar (1908) was een tuinder uit Naaldwijk die leiding gaf aan de Knokploeg Westland. Hij stond op de dodenlijst van 4 september 1944, met 61 andere mannen.

Wraak op het verzet - Ad van Liempt
ISBN 9789463823562, paperback,
272 pagina's, € 23,99.

In memoriam

Sinds de vorige Vriendenbrief hebben wij bericht ontvangen van het overlijden van de volgende Vrienden en Beschermers:

- Mevr. N.J. Hagers-Lach de Bère, 17 maart 2024
- Dhr. J. Onnekink, 13 april 2024
- Mevr. C. Boissevain-de Wit, 12 mei 2024
- Mevr. M.M. Gerritsen-Lever, 15 mei 2024
- Mevr. A. van Krevel-Vergouwen, 6 juni 2024

Nationaal Monument Kamp Vught wenst de nabestaanden sterkte bij het verwerken van dit verlies. ■

Joop Onnekink (1936-2024) was zeven jaar toen hij met zijn moeder, zusjes, grootouders en een oom als gijzelaar gevangen werd gezet in Kamp Vught. De bezetter hoopte hiermee te bereiken dat zijn vader, die bij het verzet zat en was ondergedoken, zich aan zou geven. Op 28 januari 2019 verrichtte Joop de symbolische handeling voor de uitbreiding van NM Kamp Vught samen met toenmalig Gedeputeerde Henri Swinkels.

Joop zei toen: 'Het is met gemengde gevoelens dat ik hier sta. Dankbaarheid omdat ons gezin de verschrikkingen van dit kamp heeft overleefd. Als represaille voor de onderduik van mijn vader, een politiemann, werd ons gezin in Vught opgesloten. Dankbaarheid omdat er gerechtigheid is geschied. Het nazi-beest is verslagen.

Ik ben nog steeds geschokt door de verschrikkingen die hier hebben plaatsgevonden. Ruim 32.000 mensen werden hier voor kortere of langere tijd opgesloten. 12.000 Joden zijn van hieruit getransporteerd naar de dodenkampen.

Er waren hier schreeuwende Aufseherinnen. Mijn moeder, die met bloed in haar klompen 's avonds van het Aussenkommando in de barak terugkeerde. De gruwelijke kindertransporten. Ongeveer 750 mensen zijn omgekomen, van wie er 329 in koelen bloede vermoord. Het bunkerdrama.

Ik ben echter verheugd over de steeds groter wordende toestroom van publiek, dat dit gebouw noodzakelijk maakt. Wat hier is gebeurd, moet steeds weer worden herdacht en doorgegeven aan volgende generaties.' ■

Expositiegids

Om de vaste tentoonstelling toegankelijker te maken voor anderstalige bezoekers hebben we een compacte expositiegids ontwikkeld in het Duits, Frans, Spaans, Italiaans en Portugees. De gids volgt de aanbevolen looproute en is aan de balie te koop (€ 3,95). **Binnenkort ook in het Engels.** In het najaar komt de museumgids, gebaseerd op verhalen en beelden in de vaste expositie, in de museumwinkel. De kleine expositiegids is bestemd voor gebruik tijdens het bezoek aan NM Kamp Vught; de museumgids wordt een boek om te bewaren én om cadeau te geven. ■

Herdruk: **Museumgids Barak 1B**

Voor slechts €10,- geeft deze full colour uitgave (2024, aangepaste druk van 2015, 176 pagina's) de verhalen in de expositie *Als muren konden spreken* in onze nevenlocatie Barak 1B weer, aangevuld met extra informatie en veel foto's.

De gids kan ook los van een bezoek aan Barak 1B en/of het herinneringscentrum worden gelezen. De *Museumgids Barak 1B* is alleen te koop in de museum- en webwinkel van NM Kamp Vught. ■

Fotograaf Robin de Puy maakte een serie foto's voor een campagne van het Nationaal Comité 4 en 5 mei.

Miel Andriess (1942) heeft al bijna 800 gastlessen gegeven over de Holocaust. Als peuter overleefde hij de oorlog bij een onderduikgezin. Zijn ouders zijn na Kamp Vught vermoord in Auschwitz. Kijk op vrijheid.nl voor meer foto's en informatie.

Avondrondeleiding

In het najaar bieden we voor groepen een avondrondeleiding aan. Op de afgelegen plek waar Kamp Vught in 1943 werd gevestigd, nodigt een bezoek in de stilte van de avond uit tot bezinning. Juist dan is een bezoek een bijzondere ervaring.

De opzet van de rondleiding is hetzelfde als de rondleiding overdag op het kampterrein van het enige SS-concentratiekamp in Nederland. Een rondleiding voor een groep is mogelijk voor € 10,- per deelnemer (van 10 tot 25 personen vanaf 10 jaar). Je kunt zelf een voorkeur qua datum en tijd aangeven. De rondleiding elke dag mogelijk; aanvang vanaf 17.00 tot uiterlijk 19.00 uur. Een rondleiding in een vreemde taal is ook mogelijk

(toeslag € 20,-). Dit aanbod betreft uitsluitend een bezoek aan het buitenterrein; de vaste exposities en het museumcafé zijn gesloten. Je bent tijdens de reguliere openingstijden welkom voor een bezoek aan het museum.

Groepen kunnen een avondrondeleiding reserveren via info@nmkampvught.nl onder vermelding van de gewenste datum en tijd. Het secretariaat neemt dan contact met je op (maandag t/m vrijdag).

Kerstvakantie

Op maandag 23 en 30 december (kerstvakantie) is er een avondrondeleiding voor individuele bezoekers (19.00-20.30 uur). Reserveren is noodzakelijk: kies je datum en reserveer via de webwinkel op nmkampvught.nl. ■

Molukse editie 'Books on Tour'

Op 27 november is er een Molukse editie van het literair-culturele programma *Books on Tour*. Schrijver en journalist Diederik Samwel ontvangt de auteurs Sylvia Pessireron en Victor Joseph. Daarnaast verzorgt spoken word-artiest Djé-Rimo een optreden. Sam gaat met auteurs en met het publiek in gesprek over de manier waarop de bewegende geschiedenis van de Molukse gemeenschap een rol speelt in hun werk.

Kracht

Sylvia Pessireron debuteerde in 1996 met *Tussen mensen en geesten* met Molukse volksverhalen. Voor de roman *De verzwegene soldaat* liet zij zich inspireren door het verhaal van haar vader, een voormalig KNIL-militair. In *Sayan É, zeventig jaar Molukkers in Nederland en op Maluku* komt de gemeenschap zelf aan het woord. Pessireron vertelt over haar drijfveren en ambities om over haar Molukse achtergrond en over het lot van de Molukse gemeenschap te schrijven. Wat is de kracht van het geschreven woord?

Djé-Rimo groeide op in Vught en drong in 2016 als rapper door tot de finale van de Grote Prijs van Nederland. Hij maakte de overstap naar poëzie en *spoken word*. Hij combineert zijn persoonlijke ervaringen met een maatschappijkritische visie. Veerkracht, anti-discriminatie en dekolonisatie zijn terugkerende thema's in het werk van Djé-Rimo. Op 27 oktober verschijnt zijn debuutbundel *Vuurvlieg*.

Molukse muziek

Journalist Victor Joseph publiceerde in 2023 met musicoloog Rein Spoorman het boek *Musik Maluku* over de Molukse muziek in Nederland. Hij gaat in op de oorsprong en de ontwikkeling van Molukse muziek in de afgelopen decennia in zowel de Molukken als in Nederland. Ook laat hij zien én horen hoe de recente geschiedenis van de Molukse gemeenschap die ontwikkeling heeft beïnvloed. ■

Reserveren

Koop je kaartje in de webwinkel á € 7,50. Je kunt deze avond de wisselexpositie *Kruispunt Vught: 36 nationaliteiten achter prikkeldraad* bezoeken. De vaste expositie en het buitenterrein zijn oten. Het museum en het museumcafé zijn geopend vanaf 19.30 uur. Het programma is van 20.00 tot 22.00 uur, met korte pauze. a het programma is het museumcafé geopend tot 22.30 uur.

Agenda

T/m voorjaar 2025

Expositie *Kruispunt Vught: 36 nationaliteiten achter prikkeldraad*.

Woensdag 27 november 19.00 uur

Books on Tour - Molukse editie met een combinatie van literatuur en podiumkunsten (zie pag. 10)

Donderdag 16 januari

Dialoogmaaltijd i.s.m. stichting Pelita (zie pag. 11)

Zondag 19 januari (middag)

Beschermerslezing: Beschermers ontvangen een uitnodiging in december.

Zondag 26 januari 14.00 uur

Holocaust Memorial Day: Femmetje de Wind vertelt over haar boek *Hij noemde me Elly*: naar het verhaal van Esther Vleeschhouwer-Blocq die dankzij het Philips-Koninkrijk acht concentratiekampen overleefde (zie pag. 7) **Reeds vanaf 6 januari 2025** via nmkampvught.nl (Agenda).

Zaterdag 29 maart

Vriendendag voor donateurs NM Kamp Vught; uitnodiging volgt in 2025.

Zondag 4 mei 14.00 uur

Openbare herdenking op het buitenterrein. Op deze dag is de entree gratis; geopend vanaf 10.00 uur.

Maandag 5 mei

Bevrijdingsdag: geopend vanaf 10.00 uur.

Zondag 15 juni 14.00 uur

Openbare herdenking van de Kindertransporten van juni 1943 - in samenwerking met Stichting Sobibor. Vrienden en Beschermers ontvangen een persoonlijke uitnodiging. Op deze dag is de entree gratis.

Vrijdag 5 september

Openbare Sachsenhausen-herdenking in het Reeburgpark in Vught, in samenwerking met het Centraal Orgaan Voormalig Verzet en Slachtoffers (COVVS).

Barak 1B is extra geopend in de schoolvakanties regio Zuid: **herfstvakantie 19 t/m 27 oktober**; kerstvakantie 21 december t/m 5 januari; voorjaarsvakantie 1 t/m 9 maart; meivakantie 26 april t/m 4 mei; zomervakantie (alle regio's): 5 juli t/m 31 augustus.

Op een aantal feestdagen is NM Kamp Vught geopend vanaf 12.00 uur; Barak 1B vanaf 13.00 uur.

Kijk op nmkampvught.nl voor data.

NM Kamp Vught en Barak 1B zijn gesloten op 24, 25, 31 december en 1 januari.

Draag jij het herinneringscentrum een warm hart toe? Als Vriend heb je voor € 35,- per jaar onbeperkt vrij entree voor twee (introducé mag wisselen), krijg je een persoonlijke uitnodiging voor herdenkingen en voor openingen van exposities en deze Vriendenbrief. Meld je aan via www.nmkampvught.nl en typ 'Vriend' in het zoekscherm.
Alle activiteiten zijn onder voorbehoud van wijzigingen.

Colofon

Samenstelling:

Nationaal Monument Kamp Vught

Column: Tony van der Meulen

Foto's alfabetisch:

Yvette Kulkens (Femmetje de Wind pag.

Farideh Ladrak

Nationaal Monument Kamp Vught (pag.

Stichting Pelita (pag.

Cees Ringelberg (Veronique van Bree pag.

Traces of war (pag. bij column Tony)

Jan van de Ven (

Met dank aan: Monique Cunnen, Tony van der Meulen.

Vormgeving: Nadja van Hoek

Drukwerk: Drukkerij Tielen. De Vriendenbrief wordt met bio-inkten gedrukt op FSC-gecertificeerd papier.

Vriendenbrief jaargang 27, nummer 32, oktober 2024

Je bijdrage is welkom: de auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van het artikel. Vanwege de beperkte ruimte kan besloten worden om de tekst in te korten (in overleg).

De Vriendenbrief is een uitgave van Stichting Nationaal Monument Kamp Vught.

De Vriendenbrief wordt tweemaal per jaar naar Vrienden, Beschermers en collegainstellingen verzonden. Artikelen kunnen alleen na overleg met de redactie worden overgenomen.

Wil je onze **digitale nieuwsbrief** ontvangen? Stuur dan een mail naar: communicatie@nmkampvught.nl
Je ontvangt maandelijks een overzicht van activiteiten en nieuwtjes.

Inleverdatum kopij voorjaar: 1 maart 2025

Contact

Nationaal Monument Kamp Vught

Lunettenlaan 600

5263 NT Vught

(073) 656 67 64

www.nmkampvught.nl

Facebook: @NM KampVught

Twitter: @KampVughtNM

Instagram: @NMKampVught

Wij verzoeken je vriendelijk een verhuizing of andere wijziging per post of mail door te geven: Jessica Gommers (secretariaat), j.gommers@nmkampvught.nl, communicatie@nmkampvught.nl (redactie)

**NATIONAAL
MONUMENT
KAMP VUGHT**